

1980-1264

TBMM
Kütüphanesi

TBMM'de Yasama Süreci

85
YIL

MİLLÎ
EGEMENLİK
YILI
2005

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TBMM'de Yasama Süreci

TBMM
Kütüphanesi

Yer : 1980-1264
Yıl :
Cilt :
Kısım :
Kop :
Dnsby : *200606594*

TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı
Tanıtım Kitapları Serisi: 7

Yayın Yönetmeni
Feridun KEŞİR

Yayın Danışmanı
Kemal ÖZTÜRK

Editör
Ömer EKŞİ

Son Kontrol
TBMM Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanlığı

Tasarım ve Uygulama
On Ajans

Yayın Adresi
TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Bakanlıklar – Ankara

İletişim
Tel : 0312. 420 68 85
Faks : 0312. 420 68 86
www.tbmm.gov.tr
e-mail: bashildb@tbmm.gov.tr

Baskı
TBMM Basımevi
Haziran-2005

ÖNSÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisimizin 23 Nisan 1920'deki açılışından bu yana 85 yıl geçti.

85 yıl önce bu ülkenin kurucusu kahramanlarımızın yürüyüşleri kuşaktan kuşağa aktarılarak devam ediyor.

Şimdi büyük Türkiye, özgür Türkiye hayalimiz için bizler yürüyoruz. Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarından devraldığımız bağımsız Türkiye bayrağını en yüksekte tutarak

azimle ilerliyoruz. Meclisimizin 85. yaşını görkemli bir şekilde kutlamak için 2005 yılını "Milli Egemenlik yılı" ilan ettik.

Bu yılı Milli Egemenlik Yılı ilan etmemizin ve geniş kutlama programları hazırlamamızın temel amacı; milli irade, demokrasi ve özgürlük kavramlarını toplumun her kesimine, hatta her bireye yaymaktır. Böylece, gururla sahip olduğumuz Meclisimiz daha iyi tanınmış, demokrasi kültürümüz gelişmiş, vatandaşlık bilincimiz güçlenmiş olacaktır.

Ayrıca bu yılda, toplumsal barışı sağlamak, yeni diyalog yolları üretmek ve sorunlarımızı çözmek için ortak zemin oluşturmak istiyoruz.

Bu yıl münasebetiyle ayrıca çok geniş çerçeveli bir yayın hazırlığı yaptık. Söz konusu kitaplarımız Meclis uzmanları tarafından hazırlanmış ve sizlerin ilgisine sunulmuştur. Eserlerin; Meclisimizin, milletvekillerimizin, parlamenter sistemin ve demokrasimizin daha iyi tanıtılmasını sağlayacağını umuyoruz.

Saygılarımla

Bülent Arınç

TBMM Başkanı

İ Ç İ N D E K İ L E R

2006-6594

TBMM'de Yasama Süreci	6
Kanun Nedir?	6
Niçin Kanunlara İhtiyaç Duyarız?	6
Türkiye'de Kanun Yapma Yetkisinin Kullanımı	7
Yasama Yetkisinin Sınırı	7
Kanunların Önerilmesi	7
Yasama Etkinliğinde Komisyonların Rolü	8
Komisyonlarda Süre Sınırlaması	8
Komisyon Raporları	9
Genel Kurulda Görüşme	10
Değişiklik Önergeleri	10
Cumhurbaşkanının Onayı	11
Anayasa Değişiklikleri	11
Kanunların Anayasaya Uygunluğu	12

TBMM'de Yasama Süreci

Kanun Nedir?

Parlamentoların kabul ettiği genel, sürekli ve zorunlu hukuki düzenlemelere kanun (yasa) denir. Kanunlar, daha önceden belirlenmiş olan kanun yapma yöntemleri ile çıkarılırlar. Kanun yapma işlemine kısaca, yasama etkinliği de denir.

Parlamentonun çıkarmış olduğu her kanun, aynı nitelikte/özelliğe sahiptir. Genellik, nesnellik ve süreklilik bir kanunda, temel teşkil eden özelliklerdir. Ölüm cezasının onaylanması veya belli bir kişiye aylık bağlanması gibi bireysel düzenlemelerde söz konusu temel özellikleri görmek mümkün değildir. O nedenle bu tür düzenlemeler, ancak biçimsel yönden kanun olarak kabul edilirler.

Niçin Kanunlara İhtiyaç Duyarız?

Kanunlar insanlar için bir ihtiyaçtır. İnsanların bir arada ve birbirlerinin hak ve özgürlüklerini ihlal etmeden, güvenli bir şekilde yaşayabilmelerinden doğan bir ihtiyaçtır. Aynı zamanda, yönetimin

sınırları ve görev alanı da kanunlar aracılığıyla belirlenir. Bu durum, kanunların şekil verdiği belirli bir düzenin kurulup korunmasını zorunlu hale getirmektedir. Amaç, bu düzen içerisinde insanların olabildiğince huzurlu hayat sürmelerini sağlamaktır. Kanunlar bunun için çıkarılırlar ve duruma göre değişiklik gösterirler.

Türkiye’de Kanun Yapma Yetkisinin Kullanımı

Türkiye’de kanun yapma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nindir. Bu yetki devredilemez. Yani, kanun konusu olan düzenlemeler, konumu ne olursa olsun, herhangi bir kuruluşa bırakılamaz. Kanun koymaya, değiştirmeye ve kaldırmaya yetkili tek organ TBMM’dir. Yasama etkinliği TBMM’de, Anayasa ve İktisat’çe belirlenmiş olan yöntemlerle yerine getirilir. Gerek insanlar ve gerekse de yönetim, parlamentonun usulüne uygun bir şekilde çıkarmış olduğu kanunlara uymak zorundadır.

Yasama Yetkisinin Sınırı

1982 Anayasası, TBMM’yi kanun koyma yetkisi yönünden, konu itibarıyla, kural olarak sınırlandırmamıştır. Anayasa’ya göre, “egemenlik” TBMM’ye ait bir haktır, ancak bu hak Anayasa’da sıralanan, “Türk milletinin menfaatlerine”, “Devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü” esaslarına, “Türklüğün tarihi ve manevi değerlerine”, ve “din duygularının devlet işlerine karıştırılmaması” gereğine aykırı bir şekilde kullanılamaz.

Anayasa’nın 4’üncü maddesinde yer alan “devletin niteliği” hakkındaki hükümler ve 174’üncü maddesinde sıralanan “İnkılap Kanunları” TBMM’nin egemenliğinin sınırlarını da çizmektedir. TBMM’nin yasama organı olarak sahip olduğu yetkiler, bu maddeleri ve kanunları değiştirmek için kullanılamamaktadır.

Kanunların Önerilmesi

Kanun teklif etmeye bakanlar kurulu ve milletvekilleri yetkilidir. Bakanlar kurulunun yaptığı öneriye “kanun tasarısı”, milletvekillerinin yaptığı öneriye ise “kanun teklifi” denir. Her ikisine birden kısaca “kanun önerisi” adı verilir. Kanun tasarısında bakanlar kurulunun bütün üyelerinin imzasının bulunma zorunluluğu var iken, kanun

teklifinde milletvekillerinin tamamını bağlayan bir durum söz konusu değildir. Kanun teklifinde en az bir milletvekili de bulunabilir, birden fazla milletvekili bir araya gelip ortak teklifte de bulunabilir.

Kanun önerileri gerekçeleriyle birlikte, imzalı olarak TBMM Başkanlığına sunulur. Gerekçede, kanun önerisinin tüm maddeleri hakkında bilgiler ile kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümlerin neler olduğu ve neden kaldırılması, değiştirilmesi veya eklenmesinin gerekli görüldüğü açıkça belirtmek durumundadır.

Yasama Etkinliğinde Komisyonların Rolü

Komisyonlar, TBMM Başkanlığı'na sunulan kanun önerilerinin ikinci adresidir (kanun hükmünde kararname için de aynı durum geçerlidir). Komisyonlar, kanun önerileri için esas komisyon ve tali komisyon diye ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrım, içeriği itibarıyla birden çok komisyonu ilgilendiren kanun tasarı teklifleri için söz konusudur. Tali komisyonun görevi, önerinin kendi uzmanlık alanını ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde esas komisyona görüş bildirmektir. Genel Kurul görüşmelerinde, esas komisyonun raporu geçerlidir. Kanun önerisinin, hangi komisyonda görüşüleceğine ve esas ve tali komisyonların hangisi olacağına TBMM Başkanlığı karar verir. Komisyona havale edilen her öneri, aynı zamanda Gelen Kağıtlar listesinde yayınlanarak tüm milletvekillerine duyurulur.

Komisyonlarda Süre Sınırlaması

İstisnai durumlar olmadığı takdirde, komisyona havale edilen tasarı ve tekliflerin görüşülmesi için havale tarihinden itibaren 48 saatin geçmesi gerekmektedir. Komisyonun toplantı gündemi, zorunluluk olmadıkça en az iki gün önceden milletvekillerine yazılı olarak bildirilir. Komisyonlar, kanun önerilerini aynen veya değiştirerek kabul edebilirler; birbirleriyle ilgili gördüklerini ise birleştirerek görüşebilirler.

Komisyonlar, kanun önerilerini, Meclis Başkanlığı'nın havale tarihinden itibaren 45 gün (tali komisyonlarda bu süre 10 gündür) içinde sonuçlandırmak zorundadırlar. Aksi durumda, hükümet veya teklif sahipleri, önerinin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını isteyebilirler. Böyle olması durumunda, taraflar (komisyon, hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili) beşer dakikayı geçmemek üzere Genel

Kurul'da konuşabilirler. Genel Kurul'un işaret yoluyla gündeme alınma yönünde karar vermesi üzerine söz konusu öneri TBMM Gündemi'ne girer.

Komisyon Raporları

Komisyon toplantılarına, komisyon üyesi milletvekillerinin yanı sıra başbakan, bakan ve bunlar adına yetkili kılınan bir bürokrat ile sivil toplum örgütü temsilcileri katılabilir. Komisyon toplantılarında öncelikle, kanun önerisinin Anayasa'ya uygunluğu üzerinde durulur. Gündemlerindeki öneri, Anayasa'nın metin ve ruhuna uygun mu, değil mi ona bakarlar. Komisyona katılan herkesin söz hakkı bulursa da komisyon üyeleri dışında hiç kimse değişiklik önergesi veremez ve oy kullanamaz.

Öneriler üzerindeki görüşmelerini tamamlayan komisyon, konuyla ilgili raporunu, Genel Kurul gündemine alınması amacıyla TBMM Başkanlığı'na sunar. Başkanlık da raporu bastırıp milletvekillerine dağıtır. Raporda, konu hakkında komisyonun düşünceleri ile komisyonca yapılan değişikliklerin gerekçeleri ve komisyonun kabul ettiği metin yer alır. Komisyon raporu, konu hakkındaki son toplantıya katılan milletvekillerince imzalanır. Raporun tümüne veya belli bir kısmına çekimser veya muhalif kalan komisyon üyeleri, görüşlerini rapora ekleyebilirler.

Genel Kurulda Görüşme

Genel Kurul'a sevk edilen komisyon raporu, aksine bir karar alınmadıkça dağıtım tarihinden itibaren 48 saat geçmeden Genel Kurul gündemine alınamaz. Gündeme alınanlar ise, Genel Kurul'da belirli bir usul çerçevesinde görüşülür. Bu bağlamda öncelikle, tasarı veya teklifin tümü hakkında görüşmeler yapılır. Aksi bir karar alınmadıkça, siyasi parti grupları, esas komisyon ve hükümet yetkilileri 20'şer; milletvekilleri ise en fazla 10'ar dakika konuşma yapabilirler. Bu görüşmelerden sonra tasarı veya teklifin tümü üzerindeki soru-cevap işlemine geçilir ve bunun süresi de 20 (10'u soru, 10'u cevap) dakikadır. Daha sonra da tasarı veya teklifin maddelerine geçilip geçilmemesi oya sunulur. Çoğunluk olumsuz oy kullanırsa, tasarı veya teklif reddedilmiş olur; çoğunluk olumlu oy kullanır ise, tasarı veya teklifin maddelerinin ayrı ayrı görüşülmesine başlanır. Her madde, tarafların üzerinde yaptığı süreli konuşmaların/görüşmelerin ardından oya sunulur. En sonunda ise, tasarı veya teklifin tümü hakkında oylama yapılır. Tümü kabul edilmeyen kanun önerisi Genel Kurulca reddedilmiş olur. Aksi durumda ise, kanun önerisi kanunlaşmış olur.

Değişiklik Önergeleri

Genel Kurul'daki görüşmeler esnasında, ilgili taraf değişiklik öneresi verebilir. Böylece, bir maddenin reddi, değiştirilmesi veyahut tümünün veya bir maddesinin komisyona iadesi ya da metne ek veya geçici madde eklenmesi mümkün hale gelebilir. Her değişiklik öneresi için milletvekillerinin yedi, siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı vardır. Değişiklik önereleri, komisyon raporlarının basılıp dağıtılmasından itibaren TBMM Başkanlığı'na verilebilir. Görüşmelere başladıktan sonra verilecek önerenin işleme konması için en az beş milletvekilinin imzası gerekmektedir. Değişiklik önereleri gerekçeli olur ve taraflara bildirilir.

Genel Kurul'daki görüşmeler sırasında oturumu yöneten başkan, verilen önerge konusunda komisyon ve hükümetin görüşünü sorar. Komisyon ve hükümet önergeye katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilir. Önerge sahibi de beş dakikayı geçmemek üzere açıklama yapabilir. Önerge işaret yolu ile oya sunulur. Komisyonun katılmayıp da Genel Kurul'un kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri

isteyebilir. Bunun kabulü halinde, komisyon önergeye yeni bir metin hazırlayabilir ya da kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurul'un kararı kesindir.

Cumhurbaşkanının Onayı

TBMM'de kabul edilen kanun hemen yürürlüğe girmez. Kanunun yürürlüğe girebilmesi için Cumhurbaşkanı'nın onayıyla Resmi Gazete'de yayımlanması gerekir. Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanlığı'nca kendisine gönderilen kanunu, Anayasa'ya uygunluk açısından inceledikten sonra Resmi Gazete'de yayımlatır veya yayımlatmaz. Bunun için Cumhurbaşkanı'na tanınan süre onbeş gündür. Cumhurbaşkanı, yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, gerekçeleriyle birlikte bir daha görüşülmek üzere TBMM'ye gönderebilir. Cumhurbaşkanı'nın bu konuda takdir yetkisi vardır.

Kanunun kısmen uygun bulunmaması durumunda TBMM yeniden sadece o maddeleri görüşebilir. Bu konuda TBMM'nin taktir yetkisi vardır. Eğer kanunun tamamının yayımlanması uygun bulunmamişsa bu kez tamamı görüşülür. Meclis, geri gönderilen kanun üzerinde kısmen veya tamamen bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı'nın kanunu yeniden Meclis'e geri gönderme yetkisi vardır. Bunun yerine TBMM, geri gönderilen kanunu bir önceki haliyle aynen kabul ederse, Cumhurbaşkanı bu kez o kanunu Resmi Gazete'de yayımlatmak durumundadır. İsterse, kanunun iptali için Anayasa Mahkemesi'nde dava açar.

Bütçe kanunları bu anlatılanların dışındadır. Cumhurbaşkanı'nın, Meclis'in gönderdiği bütçe kanununu geri gönderme yetkisi bulunmamaktadır. Bütçe kanunları doğrudan Resmi Gazete'de yayımlanmak üzere Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulur.

Anayasa Değişiklikleri

Özü itibariyle Anayasa değişiklikleri de Meclis'in yasama faaliyetindedir, ancak Anayasa değişikliğinde, kanun yapımından farklı bir seyir izlenmektedir. Öncelikle Anayasa değişikliğinde bulunabilmek için Meclis üye tam sayısının üçte biri olan 184 milletvekilinin teklifte bulunması zorunludur. Normal kanun

önerisinden farklı olarak, Anayasa değişikliği teklifleri Genel Kurul'da iki defa görüşülür. Teklifin kabulü, üye tamsayısının beşte üçü olan 330 milletvekilinin gizli oyuyla mümkündür.

Cumhurbaşkanı, Anayasa değişikliği durumunda da kendisine gönderilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanunu bir daha görüşülmesi amacıyla Meclis'e gönderebilir. Yalnız, Meclis geri gönderileni, üye tamsayısının üçte ikisi olan 367 oyla aynen kabul ederse, Cumhurbaşkanı, değişikliği Resmi Gazete aracılığıyla kamuoyuna duyurur ya da halk oyuyla sunar. Anayasa değişikliği konusu, bazı durumlarda halk oylamasını da gündeme getirebilir. Halk oylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.

Kanunların Anayasaya Uygunluğu

Kanunların, kanun hükmünde kararnemelerin, İçtüzük'ün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygun olması gerekmektedir. İhtilaf durumunda karar mercii Anayasa Mahkemesi'dir. Anayasa'ya göre, doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanı'na, iktidar ve ana muhalefet partilerinin Meclis gruplarına ve TBMM'nin üye tamsayısının en az beşte birine verilmiştir. İptal davası açma süresi, iptali istenen düzenlemenin Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten itibaren kural olarak 60 gündür. Ayrıca, bir davaya bakmakta olan yerel mahkeme de uygulanacak olan kanunun Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir. Kanunların iptaline ilişkin karar Resmi Gazete'de yayımlanır. Yayım tarihi ile birlikte, önceki kanun da kural olarak yürürlükten kalkmış olur.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR